

Nr 74

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 60) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet för budgetåret 1962/63 beräkna ett förslagsanslag av 182 000 kr.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 86, under återopande av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 februari 1962, föreslagit riksdagen att dels godkänna de av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade riktlinjerna för fortsatt utgivande av svenskt biografiskt lexikon, dels besluta att en statlig institution, benämnd svenskt biografiskt lexikon, skall inrättas fr. o. m. den 1 juli 1962, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya institutionen i enlighet med vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen avgiven avlöningsstat för ifrågavarande institution, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels till Svenskt biografiskt lexikon: Avlöningar för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 159 000 kr., dels ock till Svenskt biografiskt lexikon: Omkostnader för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 kr.

På grundval av resultatet av 1958 års utredning angående Svenskt biografiskt lexikon (SBL) föreslås i propositionen, att staten under vissa förutsättningar åtager sig kostnaderna för fortsatt utgivning av detta verk. Den återstående utgivningstiden — som vid oförändrad utgivningstakt beräknas bli orimligt lång — förutsättes komma att förkortas väsentligt och fixeras i propositionen till högst 30 år. De av utredningen förordade riktlinjerna godtages i huvudsak. I propositionen föreslås, att en statlig institution, benämnd svenskt biografiskt lexikon, inrättas fr. o. m. den 1 juli 1962 för att omhänderha utgivningen. Ansvaret för lexikonutgivningen föreslås åvila en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Ledningen för redaktionsverksamheten bör anförtros en av Kungl. Maj:t utsedd huvudredaktör.

I propositionen har redogörelse lämnats för innehållet i ovannämnda utrednings betänkande, vari berörts principer beträffande SBL:s utgivning, redak-

tionsarbetet, personhistoriska institutet, verksamhetens ledning, förlagsfrågor samt personalfrågor och anslagsbehov m. m.

Utskottet får i nämnda avseenden hänvisa till propositionen s. 9—25.

Remissinstansernas inställning till det av utredningen framlagda förslaget om fortsatt utgivning av SBL är genomgående positiv. I viktigare principiella frågor ansluter sig remissinstanserna i stort sett till utredningens tankegångar och rekommendationer.

Beträffande remissyttrandena torde få hänvisas till propositionen s. 25—33.

Departementschefen har anfört bl. a. följande.

Med hänsyn till angelägenheten av att landet erhåller en fullständig nationalbiografi av den vetenskapliga halt, som kännetecknar SBL, är jag beredd förordna, att staten åtager sig kostnaderna för fortsatt utgivning av SBL i huvudsaklig överensstämmelse med de av utredningen angivna riktlinjerna och rekommendationerna. Jag ansluter mig sålunda till utredningens förslag, att den återstående utgivningstiden bör begränsas till högst 30 år, och förutsätter att arbetet skall kunna fullföljas i huvudsak inom ramen för den av utredningen tänkta organisationen. Den förordade årliga kostnadsramen vid full utbyggnad — av utredningen uppskattad till i runt tal 275 000 kr. — anser jag mig i stort sett kunna godtaga. Jag är emellertid inte beredd att i detalj taga ställning till andra frågor om medelsanvisning än dem som avser nästa budgetår. I det följande avser jag att på grundval av den anmälan av anslagsbehovet för budgetåret 1962/63, som styrelsen för Samfundet för Svenskt biografiskt lexikons utgivande — med utgångspunkt i utredningens förslag — ingivit, förordna erforderlig medelsanvisning för nämnda budgetår. Dessförinnan vill jag beröra vissa enskildheter i förslagen.

Jag delar utredningens uppfattning, att nuvarande organisation av ledningen av SBL måste betecknas som tämligen komplicerad och inte helt ändamålsenlig. Utredningens förslag, att för det fortsatta utgivandet av SBL inrättas en fristående, helt statlig institution, synes mig väl tillgodose det uppställda syftet. Jag biträder därför detta förslag och föreslår att institutionen benämnes *svenskt biografiskt lexikon*. Ansvaret för förvaltningen samt ledningen av redaktionens arbete bör åvila en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Den omedelbara ledningen av verksamheten bör åvila en huvudredaktör. Styrelsen bör bestå av fem ledamöter, av vilka huvudredaktören bör vara självskriven. I styrelsen bör ingå företrädare för humanistisk forskning och för landets arkivväsen. Jämväl administrativ och ekonomisk sakkunskap bör vara representerad i styrelsen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter om styrelsens sammansättning och uppgifter.

I den nuvarande organisationen har en personhistorisk forsknings- och servicecentral vuxit fram. Denna enhet benämnes Personhistoriska institutet.

Jag anser det vara av största vikt, att insatserna koncentreras till själva lexikonarbetet och att den personhistoriska forskningscentral, som redaktionen till en del kommit att utgöra, helt underordnas de krav, som en forcerad utgivning av SBL ställer. Personhistoriska institutets uppgifter torde därför i huvudsak sammanfalla med de uppgifter, som kommer att åvila redaktionen för SBL. Några skäl att i fortsättningen bibehålla benämningen personhistoriska institutet på en integrerande del av den samlade verksamheten anser jag därför inte föreligga.

Med hänsyn till vad utredningen anfört rörande den nuvarande alfabetiska huvudformen finner jag ingen anledning till erinran mot förslaget att denna form bibehålles.

I sak har jag ingenting att invända mot vad utredningen anfört och föreslagit angående utgivningsprinciperna och däribland sålunda principerna för urvalet. Jag anser det dock inte uteslutet, att det i enstaka fall kan visa sig motiverat att göra undantag från utredningens förslag och rekommendationer i dessa hänseenden. Möjligheterna härtill torde dock bli starkt begränsade om den av mig godtagna tidsramen icke skall sprängas. Denna ram har såsom nämnts uppställts just med utgångspunkt i att de av utredningen föreslagna begränsningarna i allt väsentligt verkligen genomföres. I detta sammanhang vill jag till ledning för det fortsatta arbetet understryka, att det vid bifall till mitt förslag bör ankomma på styrelsen att med beaktande av vad jag i det föregående anfört rörande riktlinjerna så organisera lexikonarbetet, att verket kan från början fullföljas i nu avsedd utgivningstakt. Jag utgår från att styrelsen årligen i samband med sina anslagsäskanden lämnar en redogörelse för lexikonarbetets fortskridande och därvid analyserar situationen speciellt med avseende på den beräknade utgivningstiden.

Jag vill även understryka det angelägna i att styrelsen tillvaratar alla möjligheter att öka inkomsterna av försäljningen av SBL. Utredningen förutsätter att det fr. o. m. tredje utbyggnadsåret skall bli möjligt att medelst försäljningsintäkterna bekosta SBL:s tryckning. I likhet med statskontoret och skolöverstyrelsen är jag av den mening, att en upplysningskampanj snarast bör startas för att antalet abonnenter och därigenom intäkterna skall kunna ökas i avsedd omfattning.

För att det av mig förordade utgivningsprogrammet skall kunna genomföras, måste redaktionen ledas av en både vetenskapligt och administrativt högt kvalificerad kraft. Jag förordar med hänsyn därtill, att tjänsten som huvudredaktör placeras i lönegrad B 1. Innehavaren bör på förslag av styrelsen förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis sex år, med möjlighet att, där så visar sig lämpligt, kunna få förordnandet förlängt.

Enligt utredningens förslag skulle tjänst som redaktör placeras i lönegraden Ae 24. Sedan betänkandet framlades, har tjänsterna som förste arkivarie och sektionsföreståndare i riksarkivet och förste bibliotekarie vid de vetenskapliga biblioteken, med vilka utredningen jämställt tjänst som redaktör, placerats i lönegraden A 26. Jag har därför funnit det motiverat, att vid inrättande av tjänst som redaktör sådan tjänst placeras i Ae 26.

Utredningen föreslår, att avlagd filosofie licentiatexamen eller därmed jämförliga kunskaper inom SBL:s område skall uppställas som behörighetskrav för erhållande av tjänst som huvudredaktör eller redaktör vid lexikonet. Jag biträder detta förslag.

Med anledning av vad bl. a. statens sakrevision anfört rörande den kamerala verksamheten har jag låtit närmare undersöka möjligheterna till viss samordning i detta hänseende mellan riksarkivet och den förordade nya institutionen. Jag förutsätter, att kassa- och bokföringsarbetet samt vissa därmed sammanhängande administrativa göromål skall kunna ombesörjas av befattningshavare vid riksarkivet, varigenom en viss minskning av den för dessa uppgifter avsedda arbetskraften vid den föreslagna institutionen kan ernås.

I likhet med statskontoret finner jag att arbetsuppgifterna för en av de av utredningen föreslagna kanslibiträdetsjänsterna inte motiverar högre tjänst än tjänst som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång.

Tillräckliga skäl har enligt min mening ej anförts för inrättande av en särskild tjänst som expeditionsvakt vid den nya statliga institutionen. Alla möjligheter till samordning med riksarkivet i fråga om vaktmästarsysslorna bör först prövas, innan ställning toges till denna del av förslaget.

Utredningen föreslår, att artikelarvodena göres beroende av de förändringar som lektorslönerna är underkastade. Vidare rekommenderar utredningen, att frågan om en beräkning av redaktörernas löner efter ackordsprincipen prövas sedan utgivningsverksamheten varit i funktion en tid. För egen del anser jag mig inte kunna tillstyrka, att beslut fattas om en automatisk anpassning av ifrågavarande arvoden till vissa löner. Det bör enligt min mening ankomma på styrelsen att inom ramen för de resurser, som kan ställas till förfogande för ändamålet, bestämma artikelarvodenas storlek.

Ett spörsmål, som beträffande SBL tidigare vållat meningsbrytningar och som utredningen i enlighet med direktiven tagit upp till behandling, gäller redaktionsmedlemmarnas skyldigheter och rättigheter i fråga om författande av artiklar. Jag biträder helt utredningens uppfattning, att redaktionsmedlemmarna endast i undantagsfall bör anmodas att författa artiklar för lexikonet. Vid remissbehandlingen har ett betydande motstånd rests mot utredningens förslag, att redaktionens medlemmar i sådana fall inte skall äga rätt till särskild gottgörelse för ifrågavarande arbete. Trots de invändningar som utredningens förslag i denna del mött — jag erinrar exempelvis om vad vitterhetsakademien uttalat — förordar jag på de av utredningen anförda principiella skälen, att i de fall, då det blir nödvändigt att redaktionsmedlem anlitas som författare, arbetet bör anses tillhöra tjänstgöringsskyldigheten.

Jag förutsätter, att den nya lexikonredaktionen kan inrymmas i riksarkivets lokaler. Det torde böra ankomma på styrelsen att i lokalfrågan samråda med riksarkivet och byggnadsstyrelsen.

I likhet med utredningen utgår jag från att samfundets samlingar i form av bibliotek, arkiv, register, lager m. m. skall fr. o. m. den 1 juli 1962 utan kostnad för statsverket överlätas på den föreslagna statliga institutionen.

Departementschefen har för nästa budgetår räknat med behovet av följande befattningshavare: en huvudredaktör Bp 1, en redaktör Ae 26, en amanuens i reglerad befordringsgång eller assistent, ett kanslibitråde Ae 7 och ett kontorsbiträde i reglerad befordringsgång. Till övertids- och vikariatsersättningar samt till expenser har departementschefen föreslagit medelsanvisning med respektive 1 000 kr. och 6 900 kr. I övrigt har anslagsbehovet uppskattats sålunda:

Arvode till ordföranden	2 400
Sammanträdesarvoden	1 000
Artikelarvoden	25 000
Forskningskostnader	3 000
Rescersättningar m. m.	1 400
Sjukvård m. m.	200
Bokinköp och -bindning	8 500
Tryckningskostnader	16 000
Inredning av arbetslokaler m. m. (engångsanvisning)	5 000
Kompensation för förhöjda folkpensionsavgifter	2 000

Inkomsterna i form av försäljningsintäkter har av departementschefen beräknats till 5 000 kr.

För nästa budgetår erfordras till följd av vad departementschefen sålunda föreslagit en sammanlagd medelsanvisning av 192 000 kr., innebärande i jämförelse med för innevarande budgetår utgående belopp en höjning med (192 000 — 80 000 =) 112 000 kr.

Departementschefen har slutligen beträffande frågan om åtgärder i syfte att öka antalet abonnenter anfört följande.

Å delposten Bidrag till utgivande av Svenskt biografiskt lexikon av reservationsanslaget Understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker fanns vid utgången av budgetåret 1960/61 en reservation av i runt tal 75 000 kr. Under hänvisning till vad jag tidigare anfört förordar jag, att — om riksdagen ej har något att erinra däremot — Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen för den nya institutionen skall äga rätt att under budgetåret 1962/63 av då förefintlig reservation disponera högst 25 000 kr. för ändamål, som sammanhänger med igångsättande av SBL:s fortsatta utgivning, främst för en upplysningskampanj. Återstoden av vid kommande budgetårsskifte befintlig reservation kommer enligt gällande regler att överföras till budgetutjämningsfonden.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de riktlinjer departementschefen förordat för fortsatt utgivande av svenskt biografiskt lexikon och tillstyrker att en statlig institution, benämnd svenskt biografiskt lexikon, inrättas fr. o. m. den 1 juli 1962. Utskottet biträder även i övrigt vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört och föreslagit. För nästa budgetår torde i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för ifrågavarande ändamål böra anvisas sammanlagt 192 000 kr., fördelade på två förslagsanslag, ett till avlöningar å 159 000 kr. och ett till omkostnader å 33 000 kr.

Utskottet har icke något att invända mot att Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen för den nya institutionen skall äga rätt att under budgetåret 1962/63 av förefintlig reservation å delposten Bidrag till utgivande av Svenskt biografiskt lexikon av reservationsanslaget Understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker disponera högst 25 000 kr. för ändamål, som sammanhänger med igångsättande av svenskt biografiskt lexikons fortsatta utgivning, främst för upplysningskampanj.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. godkänna de av departementschefen förordade riktlinjerna för fortsatt utgivande av svenskt biografiskt lexikon;

II. besluta, att en statlig institution, benämnd svenskt biografiskt lexikon, skall inrättas fr. o. m. den 1 juli 1962;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för den nya institutionen i enlighet med vad departementschefen förordat;

IV. godkänna följande avlöningsstat för ifrågavarande institution, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	36 400
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	3 400
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	60 500
4. Särskild ersättning till tillfällig personal	28 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	28 700
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	2 000
	Summa kr. 159 000

V. till *Svenskt biografiskt lexikon*: Avlöningar för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 159 000 kr.;

VI. till *Svenskt biografiskt lexikon*: Omkostnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 kr.

Stockholm den 26 april 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendens slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Bergman, Per Jacobsson, Rikard Svensson, Bengtson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Edström, Svärd, Herbert Larsson, Manne Olsson och Eric Carlsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, Svensson i Ljungskile, fröken Olsson, herrar Lassinantti, Carbell, Kellgren, Gustafsson i Kårby och Nelander.